Dr. Rusalin Işfănoni

PLEDOARIE PENTRU UN „MUZEU AL ŢINUTULUI PĂDURENILOR”

Pentru anul 1995, Drăgan îşi propusese, printre alte activităţi obişnuite, legate de serviciu sau de spectacolele la care participa, două obiective foarte importante care arătau cât de mult îndrăgea el pădurenii în mijlocul cărora s-a născut şi a crescut. De la ei a auzit primele cântece propriu-zise, pe care le cântau femeile, când se aflau pe câmp, când se întorceau seara de la muncă, de la secerat mai cu seamă. Tot de la pădurence a auzit primele cântece rituale, cântate în grup la şezătoare, la nuntă, dar şi la înmormântare, având în vedere că la moartea unui tânăr, se interpretau astfel de cântece: cântecul bradului, a progodiei şi multe bocete.

Ajuns la deplină maturitate, în calitate de interpret de muzică populară, colaborator al diferitelor ansambluri şi orchestre folclorice, a avut ocazia să cutreiere ţara şi lumea întreagă, ajungând până şi în depărtata Australia.

Pe măsură ce creştea numărul turneelor şi vedea atâtea lucruri noi, care-l impresionau, dar nu îl şi emoţionau, Drăgan devenea tot mai conştient de valoarea culturii şi artei populare pădureneşti, dar şi mai îngrijorat că satele pădurenilor au intrat şi ele într-un proces de transformare rapidă, de modernizare. Oamenii renunţau la arhitectura veche, la viaţa tradiţională, la port, la obiceiuri, la ce le era specific. Chiar şi părinţii lui, Adam şi Valeria, dorind să asigure un confort mai bun copiilor, făcuseră casă nouă, de cărămidă, nu de lemn, acoperită cu ţiglă, după model orăşenesc. Meşterul zidar Abel Vaida, de la Cinciş, sat apropiat de Hunedoara, de pe Valea Cernei ridicase cu echipa lui de zidari şi dulgheri această casă, dar şi multe altele în Poienița Voinii şi în celelalte sate pădureneşti.

Uliţa satului Poienița Voinii. Joc de Paşti în anul 1926 (foto: Denis Galloway)

În acest context i-a venit ideea că un muzeu al pădurenilor ar putea să salveze, să tezaurizeze, să păstreze câteva dintre uneltele şi ustensilele folosite de generaţiile trecute în gospodărie, la munca câmpului, la felul cum era amenajat interiorul casei, cum erau împodobiţi pereţii, mai ales la modul cum se îmbrăcau.

Pentru un asemenea muzeu, trebuia un spaţiu. S-a gândit că cel mai la îndemână, de care poate dispune, este casa familiei lui din Poienița Voinii, casă nouă, cu patru încăperi: un hol, camera de lucru (de zi), camera fainã, destinată oaspeţilor şi evenimentelor importante din viaţa familiei, precum şi bucătăria. Primele trei erau aşezate la drum, bucătăria spre nord, la dos.

În deplin acord cu tatăl lui (mama murise în anul 1983), soţia Mioara, cu fiica, Cosmina, şi cu fratele Lazăr, Drăgan a hotărât ca în casa lor, unde a copilărit, să fie amenajat un muzeu al pădurenilor. Doar bucătăria să fie lăsată ca locuinţă, pentru tatăl lui, Adam.

Eu, în calitate de muzicograf, şef secţie la Muzeul Naţional al Satului – Bucureşti, dar şi ca pădurean, am fost propus de Drăgan să mă ocup de coordonarea amenajării muzeului, de fapt un punct muzeistic. Zis şi făcut. Cu o săptămână înainte de a avea loc festivalul din august 1995, care se organiza atunci prima dată la Poienița Voinii, am ajuns aici. De la Ghelar până în sat am mers cu camionul cu prelată, care ducea acasă minerii din satele Ruda, Poienița, Bunila şi Alun, ieşiţi din schimbul III, de la Mina Ghelar. Acel camion, ducea şi aducea în sat oamenii care lucrau la mină pe trei schimburi, dar mergeau cu el şi alţii, că alt mijloc de transport nu era.

Împreună cu Drăgan, am mers din casă în casă să spunem oamenilor ce vrem să facem şi să le cerem ajutorul la realizarea acestui proiect. Fiecare familie era rugată să ofere, sub formă de donaţie, anumite obiecte vechi, pe care nu le mai foloseau. Oamenii ne-au primit cu tot dragul, promiţând că ne dau pentru muzeu tot ce considerăm noi că ar fi de folos, mai ales că multe din obiectele respective (etnografice) nici nu le mai foloseau, stăteau prin podul casei, prin cămară, prin şură, pe unde ştiam eu că stau obiectele ieşite din uzul gospodăresc. Mai greu ne-a fost să refuzăm paharele cu vinars, ba chiar şi bucatele care ni se ofereau aproape în fiecare casă.

Consătenii îl iubeau mult pe Drăgan, se mândreau cu el, un fiu al satului lor, un pădurean să ajungă printre cei mai apreciaţi doinitori ai României, era pentru ei ceva deosebit.

A doua zi, marţi, Drăgan s-a întors la Deva, iar eu am rămas la Poienița Voinii să trec din nou din gospodărie în gospodărie şi să depistez obiectele necesare, aflate în stare bună, încât să poată fi expuse în muzeu. Îmi făceam un plan şi o situaţie cu ce anume ar trebui

să cuprindă muzeul, să devină similar cu o casă din Muzeul Satului din Bucureşti, ţinând cont şi de spaţiul avut la dispoziţie: un hol şi două camere 5/4 m. Desigur nu puteam să iau tot ce ofereau oamenii, deci am făcut o selecţie: mobilier tradiţional, ustensile folosite la şpoar pentru prepararea hranei, pentru prelucrarea cânepii şi a lânii – materiile prime din care femeile făceau îmbrăcăminte pentru toţi membrii familiei, pieptenele de tors fuiorul, furca şi fusul de tors, vârtelniţa, războiul de ţesut, leagănul de nuiele pentru copil mic, costume pădureneşti, femeieşti şi bărbăteşti, inclusiv podoabe femeieşti, ştiind că pădurencele sunt recunoscute şi după podoabele lor de metal purtate în jurul taliei, deci cam tot ce avea un pădurean la casa lui bătrânească.

A treia zi, însoţit de un sătean care avea căruţă cu cai, am trecut iar pe la casele de la care selectasem obiectele, le-am luat şi le-am dus în curtea lui Drăgan. Între timp a sosit în ajutor şi reprezentantul Inspectoratului Judeţean pentru Cultură, Nicolae Adam, sculptor de profesie, fost director al Muzeului Etnografic de la Orăştie, cu care m-am consultat şi am colaborat foarte bine până la sfârşitul misiunii respective. Până la urmă, am strâns două căruţe de obiecte. Cămăşile au fost aduse personal de fiecare femeie care a făcut donaţie.

Joi am început să etalăm obiectele în muzeu. Au venit în ajutor şi câteva femei din sat, care au pregătit, în casa fainâ, cele două paturi cu strujacuri (saltea), lepedeie, pricoiţe, şi perne cusute la un capăt cu motive

Imagine din Casa Memorială „Drăgan Muntean" – Poeniţa Voinii

geometrice. Tot ele au amenajat culmea cu cămăşi, situată deasupra unuia dintre paturi, vreo zece cămăşi femeieşti. Pe pereţi au pus câteva blide cu tindee, o icoană, o ramă cu mai multe fotografii de-ale familiei, iar într-un colţ săcriniul mic, ladă de zestre cu piesele mai deosebite, specifice costumului femeiesc: ceapsa, cârpa lungă, acele de conci cu gămălia înflorată, brâie, breciri, balţii (cordon din piele şi ţinte de cositor), podoabele – zale cu cele trei tipuri lănţişoare (în scăriţă, în lacăte şi serpeste), apoi alte trei lănţişoare, unul cu vreo 40 de chei, altul cu tot cam atâtea inele, şi al treilea cu modele de argint. Toate aceste podoabe le purtau pădurencele în jurul taliei, la costumul de sărbătoare. Tot în acea cameră am pus, agăţat de un cârlig din tavan – un obiect ritual, pomul de nuntă, un codru din şipci de alun, rotund, împodobit cu mere, cu verdeaţă, cu o cârpă nouă de nevastă, exact aşa cum era pomul pe care îl dăruia nănaşul miresei în ziua nunţii, obicei care a dăinuit până prin anii 1960-1970. La mijloc, aproape de fereastra dinspre apus, am pus masa, cănăpeiul şi două laviţe cu spătar. Pe masă, cartea cu impresiile pe care urmau să le scrie vizitatorii după ce vedeau muzeul.

În camera de lucru, de zi, femeile au montat războiul de ţesut, cu tot cu firele de aţă, urzeala şi băteala, sucala şi tot ce trebuie ca să se obţină ţesătura. Celelalte ustensile, pieptenele de tras fuiorul, furca de tors cu caier în ea, vârtelniţa, răşchitorul, răsuca, piese care ajută la prepararea firelor de cânepă, de bumbac sau de lână, materia primă a războiului, au fost etalate în preajma războiului. Într-un colţ al camerei, unde era şi locul sobei, am expus toate obiectele necesare bucătăriei tradiţionale, inclusiv cârpătoriu, un blat rotund din lemn de fag pe care pădurencele întind coca pentru plăcintă. Alături, lângă perete, a fost pus părsătiul – un dulap din lemn care are, în partea superioară, vreo trei poliţe pe care se aşează blidele cu gura în jos.

Şi în această cameră, am agăţat de cârligul din tavan, un obiect care atrăgea atenţia vizitatorului de cum intra pe uşă: leagănul copilului, făcut din împletitură de nuiele din alun.

În fond, cele două camere arătau ca o casă pădurenească, aşa cum se prezenta aceasta până pe la mijlocul secolului al XX-lea.

În holul de la intrare, pădurenii îi zic şi antreu, au fost expuse materialele documentare: ziare, reviste, fotografii, precum şi diplome şi trofee pe care le-a primit Drăgan la festivaluri, concursuri şi alte evenimente culturale la care a participat până în acel moment; august 1995, inclusiv trofeele obţinute în străinătate. Pe un perete al holului, agăţată de un cui am pus şi lampa de carbid, pe care a folosit-o tatăl lui şi apoi fratele lui, când lucrau, ca mineri, la Ghelar. Drăgan a ţinut foarte mult ca acea lampă să fie expusă chiar la intrare în casă, pentru că minerii, când ajungeau acasă, agăţau lampa în prima încăpere de la intrare, de unde o şi luau dimineaţa, o aprindeau şi plecau spre mină.

În ziua de 20 august 1995, Muzeul Pădurenilor amenajat în casa familiei Adam Muntean (tatăl lui Drăgan) din Poieniţa Vonii a fost inaugurat. Au participat oameni din sat, autorităţile comunale şi judeţene, deputaţi, senatori şi reprezentanţi de frunte ai partidelor politice, care făceau parte din Parlamentul României. În anul următor am adus în cadrul muzeului o piesă foarte valoroasă din punct de vedere etnografic: o râşniţă de măcinat cereale, acţionată cu mâna, pe care am depistat-o în satul Mesteacăn aflat la extremitatea nordică a Ţinutului Pădurenilor.

Donaţii pentru acest muzeu, în general costume populare au făcut şi familiile din alte sate pădureneşti

(Feregi, Lelese) dar şi din alte zone etnografice, unele dintre ele expuse în camera de lucru.

În anii următori, Drăgan şi soţia sa Mioara au reamenajat interiorul, au renunţat la zidul despărţitor dintre cele două camere, deci şi la uşă, punând în loc un gard din şipci de brad. De asemenea au schimbat mobilierul, au comandat altul nou, pe care meşterii au dat cu baiţ de culoare gălbuie.

După moartea fulgerătoare a lui Drăgan, în 2002, familia a menţinut muzeul în continuare, un gest foarte frumos din partea membrilor ei.

Muzeul pădurenilor din casa familiei Muntean – Poieniţa Voinii, a fost şi este apreciat de cei care-l vizitează. În cartea lui de onoare, vizitatorii au scris impresii frumoase, emoţionante, atât despre muzeu cât şi despre Drăgan. Cei mai mulţi vizitatori, de ordinul sutelor, îi are muzeul în timpul Festivalului Pădurenilor, care s-a desfăşurat până în anul 2011 la sfârşitul lunii august, după care i s-a mutat data de desfăşurare, la sfârşitul lunii iulie. Deocamdată nu are o dată fixă. Oricum perioada de desfăşurare se anunţă prin mass-media.

În anul 2010, muzeul (casa şi toate obiectele expuse sau depozitate) a fost achiziţionat de Consiliul Judeţean Hunedoara. Oricum prezintă acelaşi interes. O femeie din sat deţine cheia şi îl deschide oricărui turist care vrea să-l vadă, în orice zi din an. Vă rugăm şi pe Dumneavoastră, cititorii acestor rânduri, care nu l-aţi văzut, să-l vizitaţi. Vedeţi o părticică din cultura şi civilizaţia pădurenilor, arhaică şi originală. Este realizat în casa părintească din satul natal Poieniţa Voinii, de către Consiliul Judeţean Hunedoara.

Casa Memorială Drăgan Muntean – Poieniţa Voinii